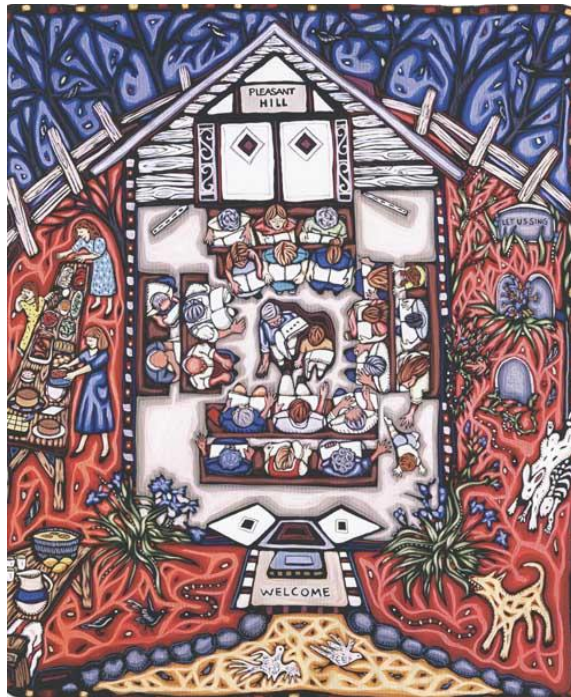

Musikk i rom og rom i musikk – alternative læringsrom på nett?

Hvordan kan en nettbasert læringsressurs skapes for faget musikk ved hjelp av wikispaces.com? En teoretisk og empirisk tilnærming

Gunn Siri Randem

Fagartikkel for hovedprosjekt i pedagogiske tekster, modul 3

HØGSKOLEN I VESTFOLD

Masterstudiet i pedagogiske tekster

25. mai 2007

Innhold

INNHold.....	2
Innledning: Musikk i rom og rom i musikk – et alternativ på nett?	3
Bevege, (be-)lære og behage i nettrommet?	3
Teori: Retorikk, semiotikk og lesekonvensjoner i skjermttekster	6
Metode og gjennomføring: Å verpe høna eller egget?	9
Avslutning: Et krav om kontinuerlig forbedring?	11
KILDELISTE	13
VEDLEGG	15

Innledning: Musikk i rom og rom i musikk – et alternativ på nett?

Hvordan kan en nettbasert læringsressurs skapes for faget musikk? Læreplanen av 2006 sier at alle elever skal arbeide med basale ferdigheter som lesing, skriving og digitale verktøy i alle fag, også musikk. Denne artikkelen beskriver hvordan et nettsted for musikkfaget kan opprettes på en gratis publiseringsportal, wikispaces.com. Slike nettsteder bærer med seg andre muligheter og læringspotensialer enn tradisjonelle tekstformater. Artikkelen presenterer teoretiske og praktisk-metodiske utfordringer. Formålet er å gi en presentasjon av de teoretiske og metodiske premissene som ligger til grunn for skaping av et nettbasert læringsmaterieell i et nettmedium der flere medieformer og lesekonvensjoner konvergerer. Målgruppen er alle som bruker musikk i det norske skoleverket. Sidene er laget som et visningsprosjekt og bruker en utforskende metode.

Bevege, (be-)lære og behage i nettrommet?

Denne artikkelen tar opp sentrale aspekter knyttet til skapingen av nettstedet "Musikkrom" på <http://musikkrom.wikispaces.com/> (se figur 1). Arbeidet med nettstedet hadde sitt utspring i to spørsmål: Hvordan kan vi finne alternative måter å lage undervisningsmaterieell på i faget musikk som kan kommunisere kunnskap via flere sanser og modaliteter? Kan det å lage et digitalt, nettbasert læremiddel via en gratis "publiseringsportal" som wikispaces.com være en vei å gå? Spørsmålene utviklet seg til et konkret forskningsspørsmål: Hvordan kan en nettbasert læringsressurs¹ skapes for faget musikk ved hjelp av wikispaces.com? For å besvare spørsmålet ble arbeidsprosjektet todelt: Empirisk gjennom å utforske og utvikle et læringsrom i mediet wikispaces.com og teoretisk i forhold til de kunnskaper som trengtes for å bygge ressursen opp.

Hva er så et "wiki-rom" på wikispaces.com? Det kjappeste svaret er at en wiki er et nettsted; en bestemt type samling av hypertekster². Ordet wiki kommer fra Hawaii, og betyr nettopp "rask" eller "kjapp". Det er raskt fordi publisering skjer umiddelbart etter skriving. Mediet wikispaces.com er det man kan kalle et sted for "kringkasting", og web-rommet er et distribusjonssystem for ulike medietyper. Det presenteres ved dataprogramvare som lar flere

¹ Læringsressurs er et samlebegrep for pedagogiske tekster og materieell som nyttes for planlegging, gjennomføring, og vurdering av undervisning. Begrepet pedagogisk tekst brukes om artefakter som realiseres i pedagogiske og didaktiske sammenhenger (Selander og Skjelbred 2004). Et nettsted vil da kunne være en pedagogisk tekst. Begrepet *tekst* brukes her i vid betydning, som meningsbærende utsagn formidlet via alle typer semiotiske systemer: verbale (tale og skrift), auditive og visuelle (Selander og Skjelbred 2004).

² Hypertekst er nettdokumenter som har koblinger og kryssreferanser til andre dokumenter (noder), kalt hyperlenker (linker, hyperlinker, lenker, pekere). Den mest kjente hypertexten er World Wide Web (www).

skrive sammen, der prinsippet er at ingen har eierskap til tekstene og at kilder er nettbaserte. Små organisasjoner eller privatpersoner kan gratis publisere tekster, lydfiler og videoer. Alt man trenger, er en PC med internettilgang. Systemet gir mange ulike muligheter for bruk; men bringer også med seg utfordringer og potensielle barrierer som er knyttet til mediets egne premisser, ikke minst designmessig. Avlesing av slike nettsider krever dessuten spesifikk medielitterær kompetanse ("media literacy"³).

Når skrevet tekst, tale, foto, musikk, video og grafikk blir kombinert og integrert i digitale tekster eller det som med et sammenfattende begrep kan kalles skjermtekster⁴, handler det om ikke bare en konvergens⁵ av ulike medieformer, men det dreier seg også om en sammenfletting av flere *semiotiske systemer*, *lesekonvensjoner*⁶ og *retoriske*⁷ prinsipper. Dette gjelder både for tekst, bilde og den sammensatte teksten som helhet. En sammensatt tekst er multimodal fordi den formidler mening gjennom flere semiotiske ressurser: skrift, lyd/musikk, bilder/foto, film/animasjon, gester/mimikk, tabeller, grafer, o.a. *Semiotiske ressurser* dreier seg om at meningsbærende tegn og symboler formidles gjennom ulike modaliteter (Maagerø 2005). Sanseapparatene setter begrensninger for hvor mange modi vi kan oppfatte samtidig, og vi kan ikke alltid si det samme med bilder som med ord – heller ikke kan vi alltid si det samme med ord som med bilder. Når ulike tegnsystemer spiller sammen og leses simultant, kan det oppstå ulike relasjoner mellom dem. Vi trenger med andre ord avlesningskompetanse.

Lesekonvensjoner betyr nettopp regler for avkoding eller forståelse. Som lesere av bøker, aviser og blader har vi en mer eller mindre ubevisst og intuitiv oppfatning av hvordan den pågående interaksjonen mellom ord, bilder og tekst påvirker vår forståelse. Også lesing av video og film, som er mer dynamiske presentasjoner, krever avlesningskunnskaper. Hva skjer så når slike dynamiske og statiske elementer konvergerer i en sammensatt nettpresentasjon? Er det snakk om å skape nye sjangere, eller dreier det seg kun om en overføring av bokas, bildets, filmens eller tekstens retoriske kvaliteter og potensialer til

³ Literacy kan defineres som et sett av kulturelle kompetanser for å produsere meninger innenfor et kulturelt fellesskap (Lemke 1994/1998).

⁴ Skjermtekster (Schwebs 1994, Schwebs og Otnes 2002) er tekster som produseres, distribueres og lagres via et datamedium. Skjermssidene endres ved utskrift, derfor får leseren bare det fullstendige meningsinnholdet på dataskjermen.

⁵ Konvergens innebærer slik en rekonfigurering av forholdet mellom det visuelle, auditive og språklige.

⁶ Evnen til å avlese multimodalt er knyttet til konvensjoner og vane (Asplund 2006b) knyttet opp mot kontekst og leserens sjangerkompetanse.

⁷ Retorikk har fra antikkens tid vært "kunsten å tale godt". Forenklet består dette i å behage, bevege og belære tilhøreren (Hertzberg 1995, Aristoteles 1983). Den som taler må etablere ethos; en troverdighet i det som sies og i måten det sies på.

nettmediet? Hvordan skal disse nye tekstformatene og sjangerformene oppfylle sine retoriske og læringsorienterte oppgaver innenfor de rammene som websystemer gir? Det siste spørsmålet er knyttet til de egenskapene som kreves av skjermteksten, og hvordan skaperen av teksten i praksis finner, ordner og presenterer det stoffet og de temaene som velges. Det dreier seg om tekstens innhold, struktur, sammenheng og formgivning. Omsatt i praksis betyr det å spørre seg: Hva slags *nettstruktur*⁸ trengs? Hvordan kan gode *leseveier* lages? Hvordan skal *noder*, *hyperlenker* og *pekere*⁹ lages? Slike spørsmål hører med til den skapende prosessen og de metodiske aspektene ved det å lage et nettsted, og tas opp senere i artikkelen. Hvordan tekstene blir *distribuert* er knyttet til en annen type handling som er knyttet til muligheter for formidling. Her beveger vi oss samtidig over til retoriske perspektiver på tekst.

Retorikken beskjeftiger seg med hvordan man språklig får overbevist lytteren om sitt standpunkt og derved vinner tilslutning. Aristoteles oppfatter talekunsten som en "kunnen" (*dynamis*) (Aristoteles 1983:33, gjengitt i Frandsen og Johansen 2000). Evnen til å overbevise kalles med en latinsk betegnelse for *persuasio*. Aristoteles (1983) avtegner tre veier som *persuasio* kan ta: *logos* (intellektuell, fornuftsmessig), *pathos* (emosjonell) og *ethos*. *Ethos* er knyttet til tilhørernes oppfatning av talerens "etiske" personlighet, og handler om den troverdighet som leseren får til taleren gjennom det som sies. Med denne introduksjonen er noen av de hovedtankene bak prosjektet blitt presentert. Hovedspørsmålet er: Hvordan skal nettstedet greie å både *bevege*, *behage* og *belære* multimedieleseren? Belæring tolkes her i positiv forstand som mulighet for å formidle kunnskap og/eller skape læring¹⁰. Spørsmålet utdypes ut fra formålet med artikkelen: å gi en presentasjon av de teoretiske og metodiske premissene som ligger til grunn for skaping av den nettbaserte læringsressursen "Musikkrom" i nettmediet wikispaces.com. De teoretiske premissene gis ut fra retoriske -, semiotiske - og lesekonvensjonsperspektiver.

⁸ Hyperteksten består av flere enkelttekster (noder) som er satt sammen i et større/overordnet tekstnettverk; som kan ha ulike strukturer – f. eks som en "vev", et "tre", eller en "stjerne" (Schwebs og Otnes 2002).

⁹ En node er en avgrenset enhet, en helhetlig sekvens som kan bestå av skrift, bilde, film og lyd, eller en kombinasjon av ulike tegnsystemer. Det stilles samme krav til noden som til en "tekst" i lingvistisk forstand. En link er den usynlige koblingen mellom noder. En peker er linkens synlige realisering i teksten. (Schwebs og Otnes 2002).

¹⁰ De prosesser der individet forvandler sin erfaring til kunnskap, ferdigheter, holdninger, verdier og følelser (Jarvis 1993:180).

Teori: Retorikk, semiotikk og lesekonvensjoner i skjermttekster

”Skriver du for web må du tenke på ’seeren’ i oss”, sier Per O. Asplund (2006b). Retorikk, semiotikk og lesekonvensjoner er av interesse her, fordi websystemer, som alternative representasjonsformer for data, bærer med seg andre muligheter, læringspotensialer og begrensninger enn tradisjonelle tekstformater (Eisner 1997). Ulike modaliteter avleses forskjellig, og vil være med på å bestemme hvilket innhold og hvilke retoriske og læringsmessige forutsetninger og premisser som skal inngå i webmaterialet.

Günther Kress og Theo van Leeuwen gir et teoretisk rammeverk for multimodale tekster i boka ”Multimodal Discourse” (2001). Fire dimensjoner blir identifisert: diskurs¹¹, design, produksjon og distribusjon. Produksjon og distribusjon av skjermttekster kan skje via hjemmesider, blogger eller steder som wikispaces.com. Hver av disse bærer med seg ulike muligheter og utfordringer. Her er konseptet *design* relevant å se nærmere på. Design er i et vidt perspektiv selve planleggingen av hvordan et mediert budskap skal konstrueres og formgis; omtrent på samme måte som en arkitekt planlegger valg av materiale, beregner støttestrukturer og tegner inn bygningens ulike elementer. Det dreier seg om hvordan og hva man kan kommunisere i et skjermformat. Spørsmålet er hvordan ulike materielle ressurser kan omsettes til redskaper for meningsskapende samhandling – det bærer med seg et semiotisk perspektiv. Dette skjer dels ved at det utvikles normer (koder eller grammatikker) for samhandlingen, og dels ved at samhandlingen tar form av såkalte ”ytringer” og ”tekster”. Disse kan analyseres på sine egne betingelser, i lys av situasjonen, konteksten og kulturen de er skapt i, eller som bruk av normer gitt spesifikt for samhandlingen.

Semiotiske ressurser og praksiser er altså ikke gitt en gang for alle i og med en stabil og enhetlig ”kode”, men innebærer et vesentlig element av forhandling og nyskaping. I nettkommunikasjon blir dette påtagelig, fordi mange elektroniske, interaktive sjangere fortsatt er under etablering, og vi finner mange urutinerte brukere (inkludert artikkelforfatteren). Premissene for valg av ressurser er likevel gitt ved visse spilleregler eller konvensjoner for hvordan en webdesign skal se ut. Følger man ikke disse, vil leserne fort kunne ”falle av lasset”. Forskning viser for eksempel at leserne ”skanner” i titler og tekst og

¹¹ Med diskurs menes her språket i bruk; som sosialt konstruerte representasjoner av aspekter ved virkeligheten, tenkesett og begreper som ligger nedfelt i språklige handlinger, og som er kontekstuellt betinget av sosiokulturelle forhold (Fairclough 2006, Kress og van Leeuwen 2001:4)

prøver å finne mening gitt ved det som kan kalles ”meningsnøkler”¹². Dette er den delen av budskapet på skjermen som kan overbevise til videre lesing. Jens Kjeldsen (2004) skriver om ”bred” *persuasio*, som ”innebefatter enhver kommunikasjon som fremstiller et emne for tilhørerne så de aksepterer det, forstår det eller medopplever det” (Kjeldsen 2004:16). Dette har med hvordan *teksten* overbeviser, men også hvordan den blir *tatt i mot hos leseren*, altså leserens resepsjon. I følge Wolfgang Iser (1978) besitter tekster en *appellstruktur* som skal aktivisere mottakeren. Tekstens estetiske effekt ligger i følge Iser i avstanden mellom det teksten har å by på og det mottakeren selv tilfører den. Iser skriver generelt om tekster, ikke om skjermttekster, men hans tanker om ”ubestemtheter og ”tomme plasser” kan trolig anvendes analogt. Begrepene viser til de ”åpningene” som må fylles av leseren i lese- og kommunikasjonsprosessen. I vid forstand er det snakk om læring. Læring er her kort definert de prosesser der individet forvandler sine erfaringer til kunnskap, ferdigheter, holdninger, verdier og følelser (Jarvis 1993:180). Læringsperspektivet er både globalt (helhetlig) og lokalt knyttet hvordan skjermtteksten skaper sammenheng både visuelt og retorisk.

I praksis betyr dette at skjermtteksten må ha klare budskap, gode og skannbare sider, tydelige titler og visualiseringer. Viktig innhold må plasseres slik på siden at det blir fanget opp av øyets naturlige fiksering (se fig. 3, 4). ”Dersom du som webskribent ikke lykkes med å få ”visuell” kontakt med leserne i nettopp disse områdene i løpet av noen få sekunder, vil du kunne tape dem”, sier Per O. Asplund (2006b). Noe av dette kan skyldes webdesignet, men også måten innholdet er skrevet på (se fig. 5). Læringskurven synker dersom navigeringen er forvirrende, tekstene er lange, meningsnøkler i overskrift og tekst mangler og når konklusjonene er uklare. Momentene kan samles i ett konsept: skjermttekstens ”visuelle retorikk”. Den visuelle retorikken har sin egen grammatikk; semantikk, syntaks og ”rettskriving” (Kjeldsen 2002). Eksempler på visuell syntaks kan være: form, forgrunn, bakgrunn, perspektiv, lys og skygge, symbolisme, forenkling, størrelse, bevegelse med mer. Visuell semantikk gis ved bildenes denotasjoner¹³ og konnotasjoner¹⁴ (Barthes 1994); dets sosiale nyanser, tilstander, personer, hva som er inkludert eller utelatt, osv. (Asplund 2006b). Opplevelse av den visuelle retorikken er knyttet til kulturelle og sosiale faktorer. Roland

¹² Se vedlagte ”varmekart” som viser lesemønster på skjermttekst. Kulørene (og målingene knyttet til dem) indikerer hvor mye leserne konsentrerer seg om de ulike områdene og hvordan de skanner dem før de går over fra å være seere til å bli aktive lesere (Asplund 2006b).

¹³ Denotasjon er betydningen av et ord eller bilde i dets egentlige forstand. F. eks. En stol er en stol.

¹⁴ Konnotasjon er betydningen av et ord eller bilde i overført betydning; de følelser eller implikasjoner som følger med.

Barthes (1994) peker på hvordan bilder både kan *forankre* og *avløse* teksters meningsinnhold. Dette betyr f.eks. at et bilde kan støtte, utvide eller motsi teksten. Barthes spør hvilken funksjon den lingvistiske meddelelsen (teksten) har i forhold til den ikoniske (bildet). Vi spør i forhold til skjermttekster: Har bildet bare ”dekoreffekt” som blikkfang eller pynt, eller har det tilleggsmening som utdyper, gjentar, forsterker eller kontrasterer det teksten sier? Nyere forskning viser at bilder kan forbedre lesernes evne til å ta til seg innholdet og å huske det (se f.eks. Richard E. Mayer i Asplund 2006b). Feil bruk av bilder kan føre til at meningen i skjermtteksten kan bli vanskeligere å finne. Visuell retorikk har flere sider: den kan være åpen eller skjult, nær og umiddelbar, realistisk eller dokumenterende og kan gi emosjonelle opplevelser. I tillegg har vi de *skrevne* tekstenes retorikk, som dreier seg om både meningsinnhold og kommunikasjonsmåte. Kommunikasjonsmåten viser til nettstedets evne til å overtale leserne til å gå inn i stoffet, som kan vurderes ut fra skjermttekstens appell til mottagerens sanser og følelser, nettsideskaperens troverdighet og sidenes ”fornuft”, dvs lærings- og kunnskapsinnhold. I praksis vil dette si at den som skaper et nettsted ikke utelukkende kan tenke på tekst, bilder og farger, men også må overveie hvilken kontekst den skal brukes i (Asplund 2006b).

Empirisk og teoretisk er denne artikkelens kontekst gitt ved formål og setting for å skape et hovedprosjekt på modul 3 i masterstudiet pedagogiske tekster. Arbeidet med nettstedet ”Musikkrom” har vært utforskende. Målet har vært å høste erfaringer og kunnskap. Musikkfaget er et praktisk-estetisk fag som er satt sammen av mange fasetter. Læreplanen av 2006 er med hjemmel i opplæringsloven forpliktende for grunnopplæringen: ”Som et skapende fag skal musikkfaget gi grunnlag for utvikling av kreativitet og skapende evner slik at elevene blir i stand til å skape musikalske uttrykk”, heter det her. Begrepet ”skapende” omfatter opplevelse, intuitive uttrykksmåter og refleksjon; altså kvaliteter knyttet til elevenes indre verden og forståelse; estetiske opplevelser, innlevelse, utfoldelse og deltakelse. Hvordan kan vi så skape dette hos eleven i og gjennom bruk av ”pedagogiske skjermttekster”? Dette er ikke bare et filosofisk spørsmål. Jørgen Fafner (1997) sier at retorikkens hovedoppgave er dobbel; den er en filosofi bak framstillingen, men samtidig må man nyttiggjøre seg filosofien i ”en anvendt retorikk” (Fafner 1977:5). Anvendt retorikk har slik sammenheng med både metode og gjennomføring.

Metode og gjennomføring: Å verpe høna eller egget?

Begrepet metode betyr i følge Steinar Kvale (1997) ”veien mot målet”, og metodologi er den kontekst og de perspektiver som velges for et forskningsprosjekt. Prosjektet ”Musikkrom” har blitt til gjennom et sirkulært og integrert forhold mellom skapende ide, form og handling. En kjent sosialpsykolog og aksjonsforsker, Kurt Lewin (1948/1997) har sagt at en av de beste måtene å forstå verden på er å skape den på nytt. Tilnærmingen til prosjektet er analogt med dette: å forstå hva et nettbasert læringsmedium kan være ved å skape et. Slik forskning formes av en aksjonspreget, systematisk arbeidsmetode som skifter mellom “forskning” og “handling” i en sirkulær prosess (Lewin 1997). Handlingene formes ut fra praksiserfaringer og kunnskapen skapes i den konteksten den skal anvendes i: 1) Forskeren danner sig ideer om undersøkelsesfeltets karakter, 2) ideene undersøkes 3) ut fra undersøkelsen skisseres en plan (prosjektskisse), 4) det igangsettes handling på bakgrunn av plan. Deretter planlegges en overordnet strategi og prosessen fortsetter: a) Den igangsatte handlingen evalueres, b) Dette gir ny innsikt og c) Neste handling planlegges og utføres ut fra denne innsikten. En slik framgangsmåte er en type *praksisforskning*, der forskning blir gjort til en del av selve praksisen (Jarvis 2002).

Praksisforskning tilhører sjangeren *innovasjonsteori* fordi det dreier seg om ulike former for problemløsning (Skogen 2006). Arbeidsmåten kan dermed kalles innovativ. Den sirkulære arbeidsformen gjelder også i et retorisk perspektiv. Det står sentralt i den retoriske tradisjon å se teksten som en konkret og meningsfull handling, både som del og helhet (Koch 1997). Den gode retoriker beveger seg da i en hermeneutisk¹⁵ sirkel. Dette kan koples mot paradigmer knyttet til etisk refleksjon; siden aksjonsforskeren, praktiker-forskeren og hermeneutikeren stadig tar sikte på *forbedring av praksis*. Slik innovasjon bærer alltid med seg en verdikomponent (Elliot 1991, i Skogen 2006) som har fellesskap med *reflective practice* (Schön 1983); en praksis som omfatter metaperspektiver på handlinger. Handlinger er ikke bare systematiske og planlagte, men også intuitive, spontane og skapende, foretatt på basis av ”reflection-in-action” (Schön 1983) og metakognitiv tenkning. Dette kan være en del av det som Else Marie Halvorsen (2005) innenfor kunsthforskning refererer til som ”å være sin egen kilde til data” i arbeidets erkjennelsesprosess. Det kan også være et uttrykk for det som Aslaug Nyrnes (2006) ser på som en læringsprosess gjennom *kunstnerisk forskning*: en veksling mellom kunstner-forskerens skapende bevissthet, systematiske språkbruk og

¹⁵ Hermeneutikk er fortolkningens kunst. Sirkelen utgjør et logisk problem som angår forholdet mellom deler og helhet.

metabevissthet i forhold til det mediet eller verktøyet som tas i bruk som uttrykksform. Et nettbasert læringsrom har potensial til å ”uttrykke ting” på mange måter. ”I digitale læremidler kan en få med mange viktige komponenter i læringsprosessen, innføring i teoristoff, instruksjon og ”veiledning” med videovisning av spesielle ferdigheter og lignende” sier Tollef Thorsnes (2001), riktignok om lærebøker i kunstfagene. Som kunst- og håndverksfaget er musikkfaget både praktisk og skapende.

De metodiske perspektivene i denne artikkelen er knyttet opp mot de empiriske og praktiske erfaringene med det å utforme et nettsted; en skjerm- og webbasert læringsressurs kalt ”Musikkrom”. Navnet er en metafor for det *nettrommet* som emnet publiseres i. Samtidig er det en metafor for deler av en bygning; gjerne en skolebygning. Hus og rom hører til hverdagsspråket både som fysiske begreper og i overført betydning. Innenfor pedagogikken snakker man om *læringsrom* som muligheter for læring. Huset er en metafor som er blitt mye brukt og som er lett å angripe om den slår feil (Askeland 2006). Fordi metaforen er billedlig, vil forståelse komme fort i stand dersom det er kjent hva ordet betyr (Gibbs 1994, 1998 i Askeland 2006). Her fungerer metaforen som strukturgiver. Som pedagogisk skjermtekst er ”Musikkrom” avgrenset som et prøveprosjekt, der mange, men ikke alle sidene er dekket med fullt ferdige tekster eller video- og bildemateriale. Sidene er laget som et visningsprosjekt for alle som har lyst til å bruke nettbaserte ressurser i skolen, og er tenkt som inspirasjon for lærere. Mye av det praktiske arbeidet har bestått i å velge ut stoff, lage en struktur og skrive og ordne hypertekstene. Mye tid og arbeid har vært knyttet til å lære buken av praktiske webverktøy innenfor rammen av det som er mulig i wikispaces.com. Det er satt inn ulike typer ressurser og innhold; der tekstene egenhendig er skrevet spesielt for dette prosjektet. En digital sangbok med over ca 30 angloamerikanske og norske folketoner er sunget inn, og det er lagt inn over 50 egeninnspilte rundsanger (kanon). Det er brukt enkelt opptaksutstyr: hodetelefon med mikrofon som er koplet i pc’en. Målet var å vise at det går an å lage innspillinger med enkle midler. Organiseringen av nettstedet var en vesentlig utfordring, og det var nødvendig å utarbeide en ”arkitektonisk plan” (se fig. 2). Dette var *romplanen*. Her inngår *informasjonstavla* (se fig. 6) med opplysninger om nettstedets bakgrunn. I *første etasje* kommer kunnskaper knyttet til musikk, det å synge, om kropp, hørsel, lyd og autogen trening. I *kunnskapsbasen* finner man de grunnpilarene som vi kan si at musikken bygger på. I *elevrom* finner vi oppgaver, morsomme saker, og i *lærerværelset* ligger kunnskaper knyttet til planarbeid. Dette signalerer at de emnene som

ligger der er rettet mer mot læreren enn eleven. I *annekset* finner man eksterne ressurser, og på *loftet* finner vi musikkfilosofihjørnet (se fig. 2.) Tanken var at bygningsstrukturen også skulle gi en logisk struktur. Hvorvidt forsettet har lyktes må evalueres både av brukerne og av ideskaperen; både som praktiker-forsker, kunstner-forsker og fagperson.

Hovedspørsmålet for evaluering er hvordan man kan måle om nettstedet med sine skjermttekster har tilstrekkelig kvalitet når det gjelder brukervennlighet, effektivitet, motivasjonseffekt og innhold. Dette er det ikke lett å gi et enhetlig svar på, for det første fordi de tekstene både enkeltvis og helhetlig sett er varierte både visuelt, innholdsmessig og formmessig. For det andre avhenger svaret av hvordan mediet faktisk leses av brukerne, og hvordan webinnholdet fungerer som informasjons- og læringsmedium. Dersom sidene avviker fra webkonvensjoner, kan brukeren miste tilliten. Dersom innholdet er unikt og etterspurt, så tåler brukerne likevel at utformingen har mangler (Asplund 2006b). Med andre ord spiller elevenes (og lærernes) oppfatning inn på hvordan innholdet oppfattes og omvendt. Ut fra kravene til skjermttekster treffer nettstedets tekster trolig godt i forhold til noe, men viser mangler på andre. Tekstene er noen steder for lange, bildene virker forstyrrende og meningsnøkler kan mangle (figur 5). Noen av sidene kan likevel skape motivasjon; det kom for eksempel inn en e-mail fra en lærer fra Røyken som ønsket å ta nettstedet i bruk! Som et eksperiment ble også to 14-åringer bedt om å legge inn eget materiale. De mente at webverktøyet var lett å bruke, de fant noen morsomme saker og sider, men sa at navigeringen var forvirrende. Nye løsninger ble derfor jobbet fram. Nettstedets struktur og skaping av visuelle inntrykk ga de største utfordringene. Kunnskaper måtte kontinuerlig jobbes fram underveis. I prosessloggen står det: ”Som vanlig har jeg jobbet i en så rasende fart at det blir som å verpe høna i stedet for egget”. Som praktikerforsker må man streve med å finne form samtidig som man former; noe som er en stadig utfordring. Perspektivet her peker på videre utfordringer i arbeidet med skjermttekster. Disse blir tatt opp i artikkelens avsluttende del.

Avslutning: Et krav om kontinuerlig forbedring?

Denne artikkelen har belyst hvordan en nettbasert læringsressurs kan skapes for faget musikk på wikispaces.com. Slike nettsteder har mediespesifikke skjermttekster som er betinget av teknologiens egen estetikk, design og tekstsjangere. Dersom slike nettsteder tas ekstensivt i bruk, kan de virke som sosiale aktivatorer på den digitale læringsarenaen (Asplund 2006a). Som pedagogisk skjermttekst trekker en ”wiki” veksler på flere ulike kilder og modaliteter og gir mulighet for aktiv læring og kunnskapsbygging. Målsettingen for musikkfaget i

Læreplanene av 2006 støtter denne typen arbeid fordi det er et krav at elevene skal oppøve basiskunnskaper og digital kompetanse i alle fag. Elevene skal dessuten oppnå musikkfaglig kompetanse. "Musikkrom" viser hvordan wikispaces kan brukes som medium og verktøy i musikkfaget; et alternativ til læreboka på nett. Gjennom eget arbeid og publisering vil kunnskapsbygging kunne dokumenteres på mange måter. Publikasjon på wikispaces.com kan by på spontan mulighet til fordypning, raske sideblikk og nyttige fakta- og kildeoppslag, og byr på ulike muligheter for respons. Responsfunksjonene er noe av grunnlaget for å skape en wiki som læringsrom. Her kan brukerne se sammenhenger, kommentere innhold, bedømme kvalitet og relevans, og selv velge medietyper. Det interaktive læremiddelet kan, på en organisk måte, vise prosesser bak det å skape kunnskap. Fordelen er at responser kan legges inn direkte. Dette kan likevel være en ulempe, siden det f.eks. ikke er ønskelig at elevene "blottstiller" seg gjennom sine tekster. Her kommer det altså til *etiske* hensyn. Andre utfordringer er knyttet til både formgivning og innhold. Ulike målsettinger som skal innfris kan komme i konflikt med hverandre. Utformingsmalene i wikispaces forutsetter vekt på innhold og er laget slik at man ikke har så mange design- eller skrivemuligheter. Sidene er beheftet med reklame¹⁶ i høyre sidefelt og dette er både et etisk og et praktisk problem. Det er vanskelig å legge informasjon på "rett plass" og lesingen forstyrres (se fig. 2). Utformingen krever bevissthet om hvilke visuelle elementer som påvirker leseren - og hvorfor/hvordan dette skjer. Webmediet må trolig spille aktivt sammen med andre medier for at budskap og innhold skal kunne gi effekt i praktisk bruk. Refleksjoner omkring hvorfor man som lærer vil ta i bruk en slik læringsressurs er nødvendig. Utfordringene er både teknologisk-praktiske og didaktisk-pedagogiske: Hvordan kan man etablere effektive metoder for skriving og redigering? Hvordan kan man evaluere og revidere nettstedet som en kontinuerlig prosess, slik at innholdet og visningsmetodene stadig forbedres? Hvordan kan dette redskapet tas i bruk på en praktisk og meningsfull måte?

¹⁶ Rettighetshaverne tilbyr reklamefri uten å kreve betaling når nettstedet brukes i undervisning, men sa nei på forespørsel om dette via mail, fordi prosjektet her var et høgskoleprosjekt – ikke kun et skoleprosjekt!

Kildeliste

- Aristoteles (1983) *Retorikk*. Museum Tusculanums Forlag.
- Askeland, Norunn (2006) Metaforar i fagtekstar og lærerbøker. Pedagogiske og kulturelle utfordringer. I: *Å lese i alle fag*, red.: Maagerø, E. & Tønnesen, E. S., Oslo, Universitetsforlaget.
- Asplund, Per O (2006a) *Retorisk design=mer sosiale medier* [internett] Tilgjengelig fra: <http://www.informasjonsdesign.no/article.php?aid=47> [lest 2. april 2007]
- Asplund, Per O (2006b) *Tenk på "seeren" i oss når du skriver for web* [internett] Tilgjengelig fra: <http://www.informasjonsdesign.no/article.php?aid=56> [lest 1.04.07]
- Barthes, Roland (1994) Bildets retorikk. I: *I tegnets tid. Utvalgte artikler og essays*, red.: Stene Johansen, K., Oslo, Pax forlag.
- Eisner, Elliot W (1997) *The Promise and Perils of Alternative Forms of Data Representation* [internett] Tilgjengelig fra: <http://edr.sagepub.com/cgi/reprint/26/6/4> [lest 16.04.07]
- Fafner, Jørgen (1997) *Retorikk. Klassisk og moderne. Indføring i nogle grundbegreber*. København, Universitetsforlaget Akademisk forlag.
- Fairclough, Norman (2006) *Language and Globalization*. New York, Routledge.
- Frandsen, Finn & Johansen, Winni (2000) Retorikk og krisekommunikasjon. *Rhetorica Scandinavica*, 14/mai 2000.
- Halvorsen, Else Marie (2005) "Forskning gjennom skapende arbeid? - et fenomenologisk-hermeneutisk utgangspunkt for en drøfting av kunstfaglig FoU-arbeid. *HiT skrift nr. 5/2005 Porsgrunn 2005*, 5.
- Hertzberg, Frøydis (1995) Uttalte og uuttalte normer for vitenskaplig skriving. I: *Virkelighetens forvaltere. Norsk sakprosa. Første bok*, red.: Johnsen, Oslo, Universitetsforlaget.
- Jarvis, Peter (1993) The Learning Process and Late Modernity. *Scandinavian Journal of Educational Research*.
- Jarvis, Peter (2002) *Praktikerforskeren – utvikling af teori fra praksis*. København, Alinea.
- Kjeldsen, Jens E (2002) *Visuel retorik*. Universitetet i Bergen.
- Kjeldsen, Jens E (2004) *Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori*. Oslo, Spartacus forlag.
- Koch, Christian (1997) Retorikkens identitet som videnskap og uddannelse. *Rhetorica Scandinavica*, nr. 1/1997.
- Kress, Gunther & Van Leeuwen, Theo (2001) *Multimodal Discourse The Modes and Media of Contemporary Communication*
- Kvale, Steinar (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo, ad Notam Gyldendal.
- Lemke, Jay L (1994/1998) MULTIPLYING MEANING: VISUAL AND VERBAL SEMIOTICS IN SCIENTIFIC TEXT. I: *Reading Science: Critical and functional perspectives on discourses of science* red.: Veel, M., London and New York, Routledge.
- Lewin, Kurt (1997) Action research and minority problems. I: *Resolving Social Conflicts*, red.: Lewin, K., American Psychological Association.

- Maagerø, Eva (2005) *Språket som mening. Innføring i funksjonell lingvistikk for studenter og lærere*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Nyrnes, Aslaug (2006) Mellom akantus og arabesk - retorisk perspektiv på skapende (forsknings-) arbeid i kunst- og handverk. I: *Lärandeprocesser genom skapande arbete i vetenskaplig belysning. Artiklar från forskarutbildningskurs*, red.: Borg, K. & Nygren-Landgårds, C., Vasa, Pedagogiska fakulteten Åbo akademi Rapport nr. 21/2006.
- Schwebs, Ture (red.) (1994) *Skjermtekster*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Schwebs, Ture & Otnes, Hildegunn (2002) *Tekst.no*. Oslo, Cappelen Akademisk forlag.
- Schön, Donald A. (1983) *The Reflective Practitioner. How professionals think in action*. USA, Basic Books.
- Selander, Staffan & Skjelbred, Dagrun (2004) *Pedagogiske tekster for kommunikasjon og læring*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Skogen, Kjell (2006) Aksjonsforskning. I: *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk*, red.: Fuglseth, K. & Skogen, K., Oslo, Cappelen akademisk forlag.
- Thorsnes, Tollef (2001) Lærebøker i kunst og håndverk på ungdomstrinnet, noen betraktninger sett i forhold til tyngdepunktet i faget; praktisk skapende arbeid. *Fokus på pedagogiske tekster 4 Notat 8/2001 fra Høgskolen i Vestfold*, 8.

Andre kilder:

Kunnskapsløftet:

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ufd/rus/2004/0016/ddd/pdfv/226866-rundskriv_kunnskapsloftet.pdf [siste lesedato 1.mai 2007]

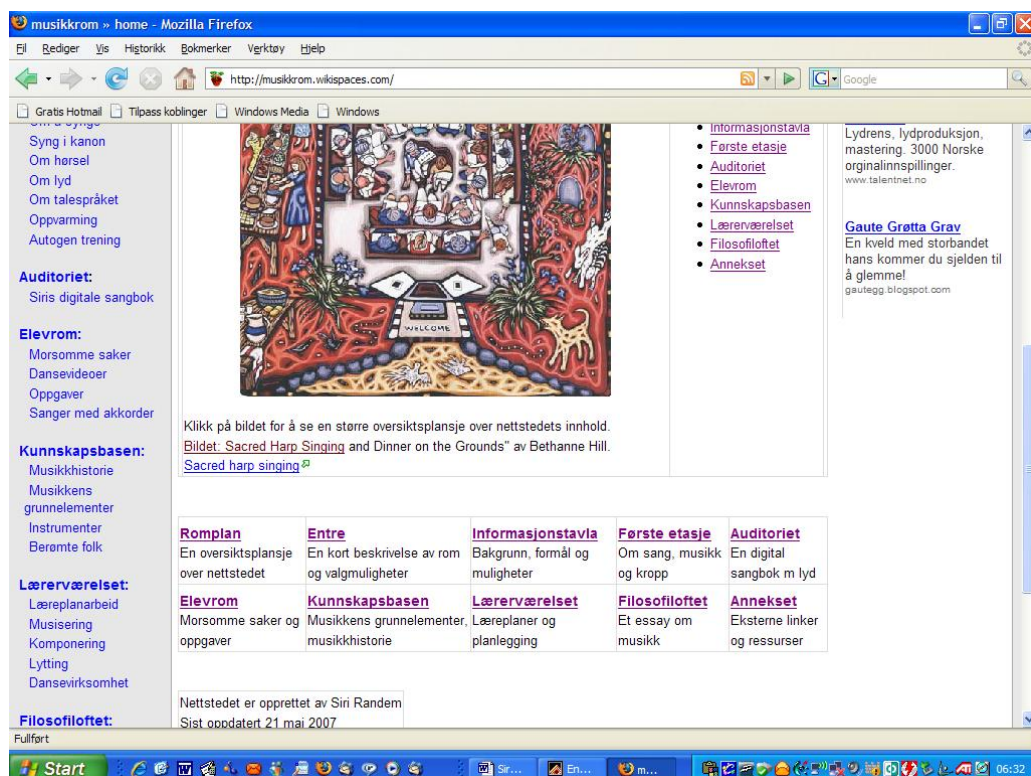
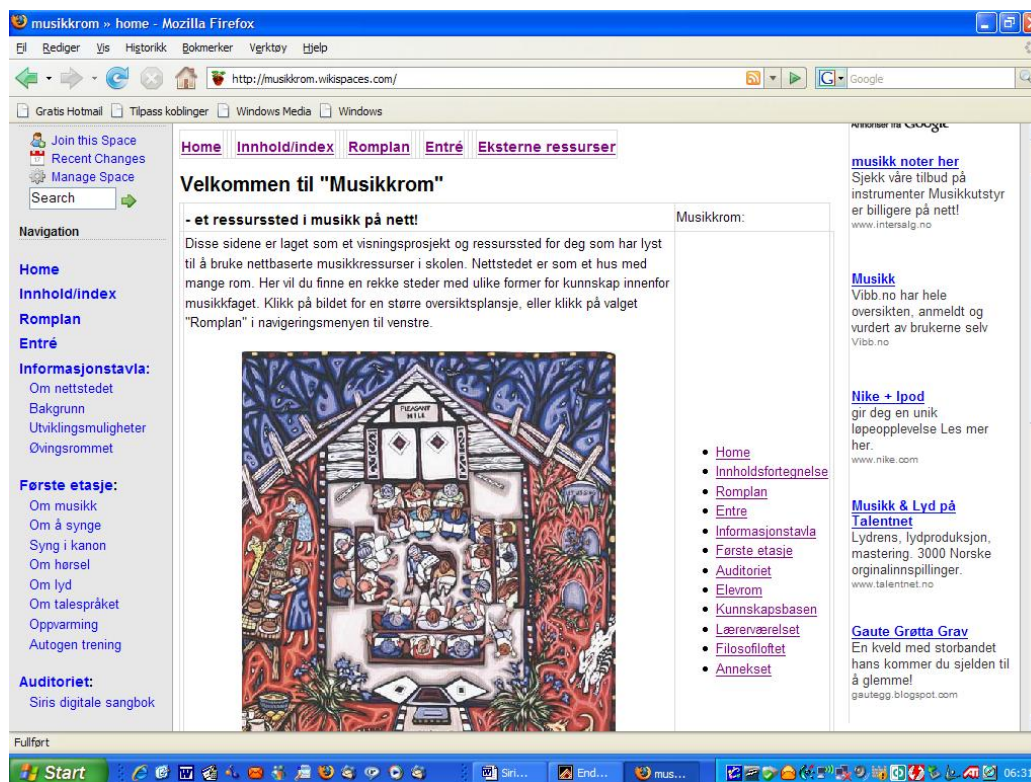
Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring* av 2. april 2004

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/20032004/Stmeld-nr-030-2003-2004-.html?id=404433> [siste lesedato 1. mai 2007]

Forsidebilde av Bethanne Hill: "Sacred Singing and Dinner on the Grounds"

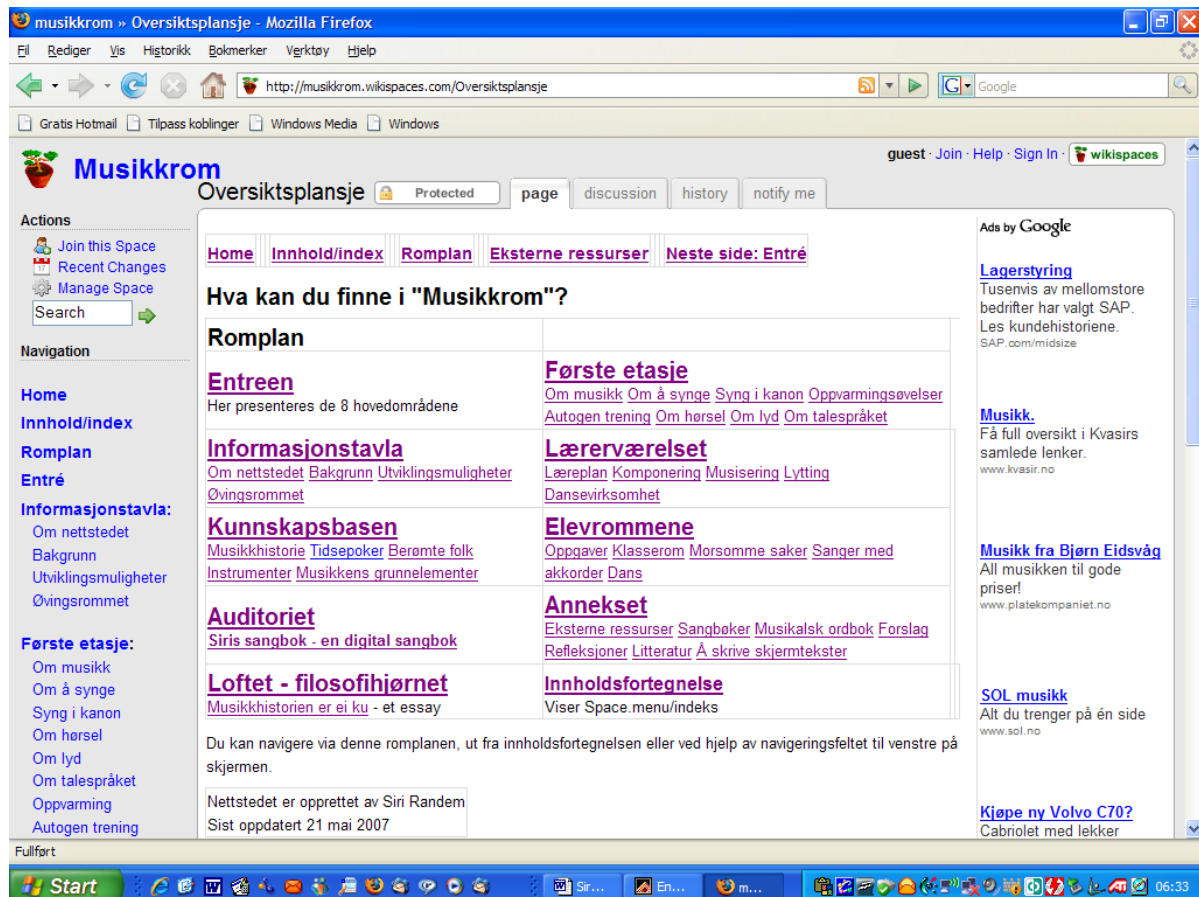
Vedlegg

Figur 1 Bildet ble valgt på grunn av farger, velkommenskiltet, husmetaforen og sangen.

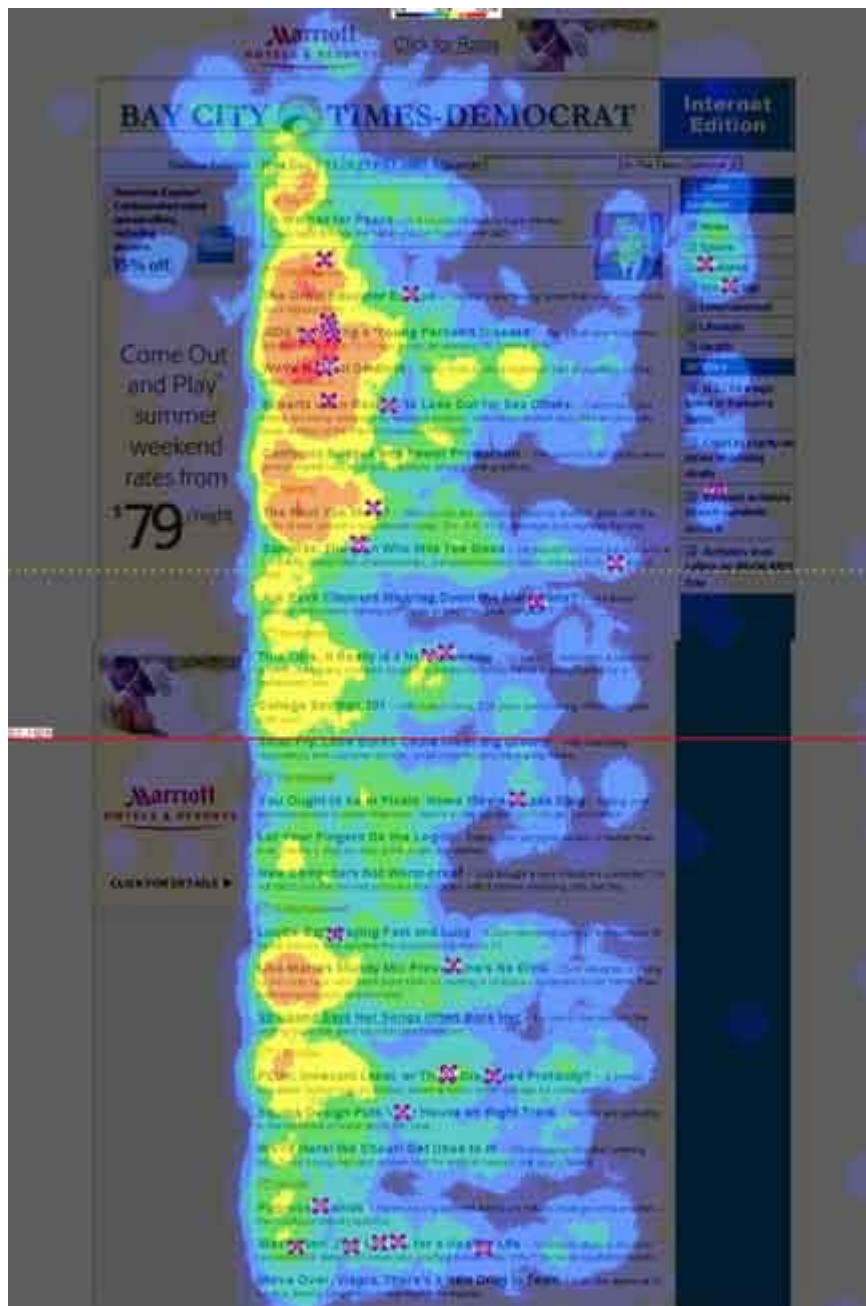
Figur 2

Romplanen

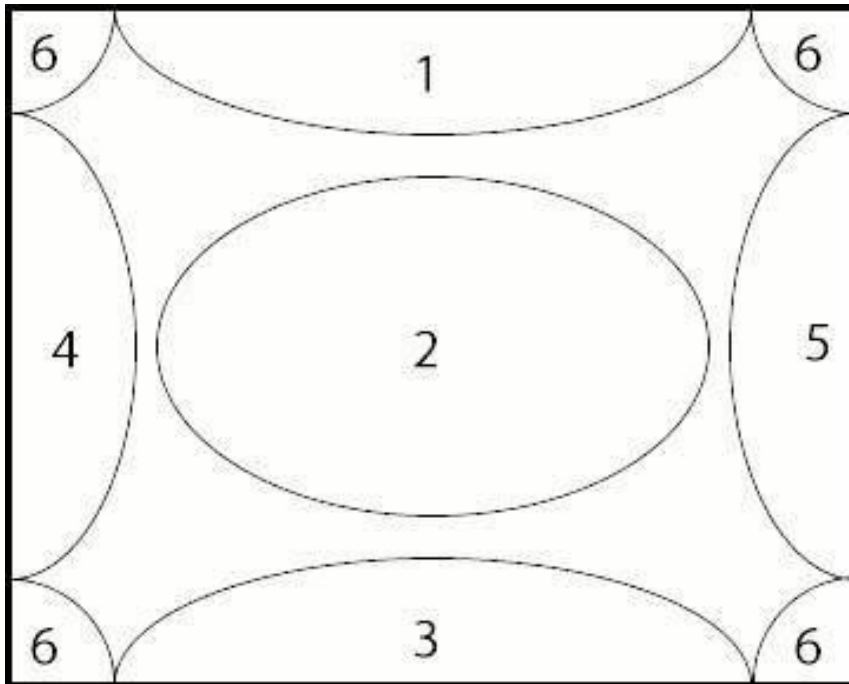

Jeg valgte en navigeringsmåte som gjorde at leseren kan navigere via ulike leseveier, både horisontalt og vertikalt. Begrunnelsen ligger i at vi som lesere ofte velger ulike strategier.

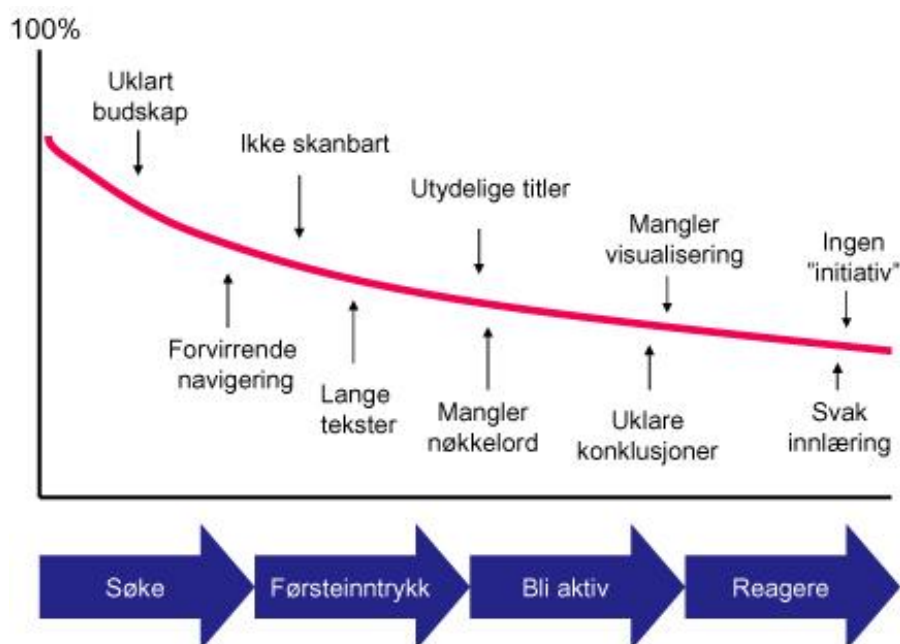
Figur 3 Øyets skanning

Kalde felt er markert med blått og grønt, og betyr at disse feltene ikke leses så aktivt. De gule og røde feltene viser fokusområder hos leserne ved skanning av skjermttekster. Det er altså viktig å legge viktig informasjon rundt de varme feltene når man setter opp sammensatte skjermttekster. (Kilde: Asplund: <http://www.informasjonsdesign.no/article.php?aid=47>)

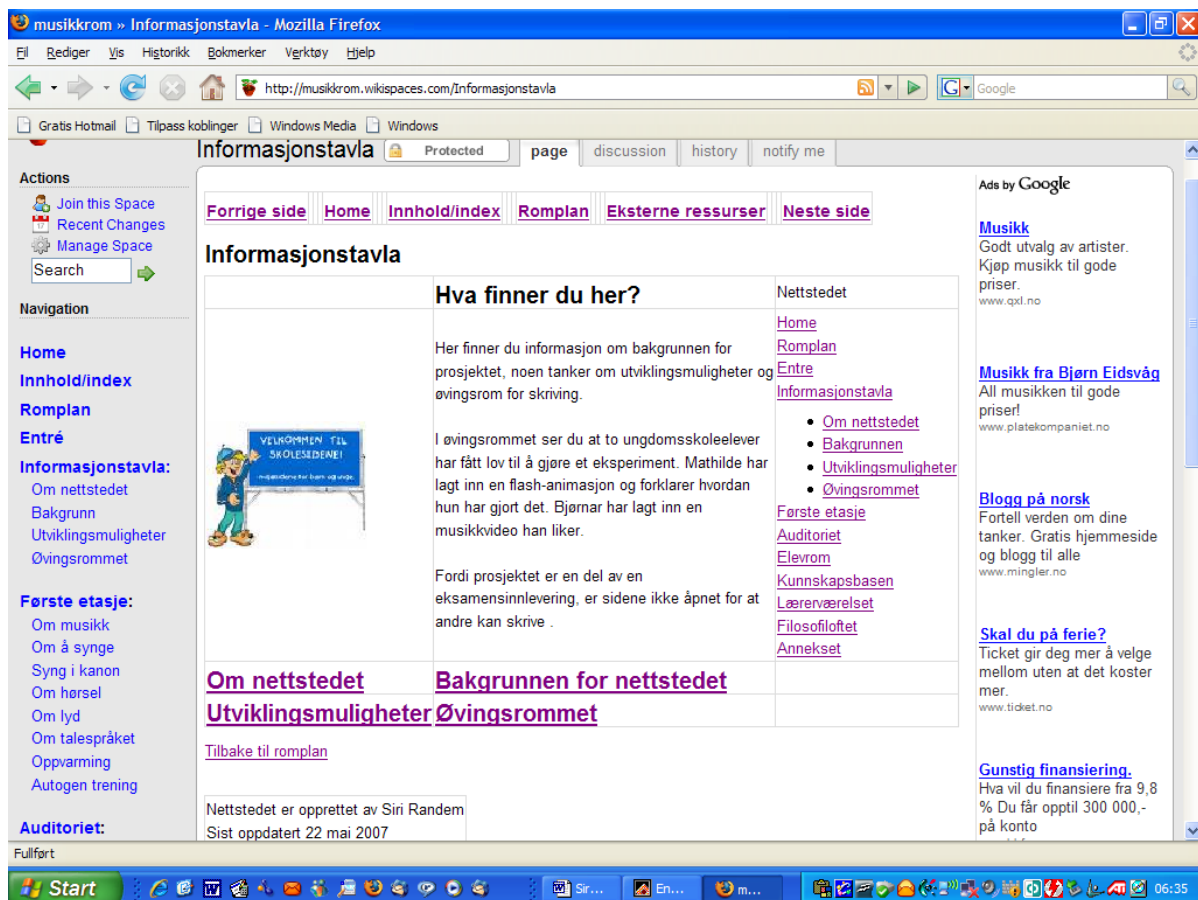
Figur 4 Leseområder

Vektlegging av leseområder på skjerm. Dette betyr at informasjon som legges øverst på siden og i midtfeltet ses raskest og oppfattes som viktigst. Tallene 1,2 og 3 signalerer områder av viktighet. 4,5 og 6 viser områder som på grunn av øyets fysiske beskaftenhet ikke leses så godt ved f. eks skanning.

Figur 5 Budskap og forståelse

Kilde: Asplund

Fig 6 Informasjonstavla

Her ser vi hvordan reklamen ligger i den delen av lesefeltet som ikke er så aktivt når vi skanner. Målet var å legge informasjon slik at den ble oppfattet raskt. Bildet skulle her støtte innholdet i teksten ved en ikonisk og umiddelbar gjenkjenning.